

GENCİNE

Klâsik Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi

Cilt: 1 Sayı: 1 Temmuz 2021 www.gencinedergisi.net

YENİ EDEBİYAT TARAFTARI EDİPLERİN KLASİK ŞİİR GÖRÜŞÜ CLASSICAL POETRY VIEW OF NEW LITERARY WRITERS

Ferudun AY*

Öz

Türk edebiyatı 19. yüzyılda eski edebiyattan ayrılarak Batılılaşma yoluna girmiş ve sosyal değişimleri meydana getirecek Avrupalı değerleri yaygınlaştırmıştır. Bu dönemde neredeyse yenileşme anlamında bütün kavramların Batıdan geldiğini görmekteyiz. Edebiyatta tercüme faaliyetleriyle başlayan yenileşme hareketi gazete, hikaye, roman, tiyatro, şiir ve makale gibi yeni türlerle devam etmiştir. Klasik şiirinde bu yenileşmeden nasibini aldığını görmekteyiz. Yüzyıllardır Osmanlı medeniyeti ve edebiyatında büyük bir yere sahip olan klasik şiir (Divan şiiri) 19. yüzyılda eleştiriler alır ve beraberinde hızlı bir zayıflama gösterir. Klasik şiire tenkitler başlar ve yeniden yorumlayıcı görüşler artar. Edebi tartışmalarla birlikte giderek gelişen türler ve yazılar aydın zümrenin düşünce yapısını da değiştirmiştir. Gelinek noktada eski ve yeni şiir taraftarı olarak iki gruba ayrılma olur. Bir kısım yeniliklerin farkına varmış olsalar da klasik şiir geleneğine bağlı kalır. Diğer grup ise tamamen Batılı şiir taraftarı veya şiirde yenileşmeyi savunur.

Şiir üzerine şekil, biçim, dil, üslup, konu vb. birçok konuda tartışmalar sürer. Tartışmaların şiir veya bazen şairler üzerinden eski-yeni kavgası olarak sürdüğünü görmekteyiz. Klasik şiirin tartışıldığı bu süreçten edebi türlerde payına düşeni alır. Haliyle tartışmalar ve klasik şiir görüşün edebi türlere yansması olur. Roman, hikaye, makale veya edebi hatırat yazılarda klasik şiir konu edilir. Edebiyatçılar, hatırat enselerinde klasik şiir üzerine düşünceleri ve dönem içinde yaşanan tartışmalara değinir. Bu tespitlerden hareketle yaptığımız araştırmamızda edebi hatırat eserlerin her konuda olduğu gibi klasik şiir hakkında devrin düşüncelerini aktardığını görmekteyiz. Bu tespitlerden hareketle çalışmamızda 1860-1912 eski-yeni şiir tartışmasının edebi hatırat eserlere yansmasını araştırdık. İncelememizde

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, ORCID: 0000-0001-7341-8983.

ediplerin edebi hatırat eserlerinde klasik şiire dair fikirlerini derleyerek farklı bir açıdan klasik şiir tartışmalarına bakma imkanı sağlamış olduk.

Anahtar Kelimeler: Türk edebiyatı, klasik (Divan edebiyatı) şiir, yeni edebiyat, modern şiir, tenkit, Tanzimat, Edebiyat-ı Cedide, Fecr-i Âtî.

Abstract

Turkish literature separated from the old literature in the 19th century and entered the path of Westernization and spread the European values that would bring about social changes. In this period, we see that almost all the concepts in terms of innovation came from the West. The innovation movement, which started with translation activities in literature, continued with new genres such as newspapers, stories, novels, plays, poems and articles. We see that classical poetry also got its share from this innovation.. Classical poetry (Divan poetry), which has had a great place in Ottoman civilization and literature for centuries, received criticism in the 19th century and showed a rapid weakening with it. Criticism of classical poetry begins and reinterpreted views increase. The genres and writings that gradually developed along with the literary debates also changed the mentality of the intelligentsia. At this point, a separation into two groups as old and new poetry fans begins. Some, although they are aware of the innovations, adhere to the Classical poetry tradition. The other group is totally pro-Western poetry or advocates innovation in poetry.

Discussions on poetry continue on many subjects such as form, language, style and subject. We see that the discussions continue as the old-new fight over poetry or sometimes poets. It takes its share in literary genres from this process in which classical poetry is discussed. As a matter of fact, discussions and classical poetry reflect the view on literary genres. Classical poetry is the subject of novels, stories, articles or literary memoirs. Literary writers refer to their thoughts on classical poetry and the debates experienced during the period. In our research based on these determinations, we see that literary memoirs convey the thoughts of the era about classical poetry as in every subject. Based on these determinations, in our study, we investigated the reflection of the old-new poetry debate of 1860-1912 on literary memoirs. In our review, we have provided a different perspective on the discussion of classical poetry by compiling the ideas of the authors about classical poetry in their literary memoirs.

Keywords: Turkish literature, Classical (Divan literature) poetry, new literature, modern poetry, criticism, Tanzimat, Edebiyat-ı Cedide, Fecr-i Âtî.

Giriş

Klasik şiir yahut divan şiiri olarak adlandırılan ve nesir eserlerini de içine alan Divan edebiyatı özellikle Cumhuriyet dönemi edebiyatında klasik edebiyat, İslami Türk edebiyatı veya yüksek zümre edebiyatı olarak isimlendirilir. Klasik şiirin kendine has estetik değer ve kuralları olmakla birlikte 19. yüzyıla kadar gelen edebi dönemde şiir kelimesinden şairlerin çıkarmış olduğu anlam farklılığı dikkat çekmektedir. Klasik edebiyatta şiir, şûûr ile aynı kökten gelmektedir ve bilmek ve bir manayı kavramak anlamında kullanılmıştır (Çavuşoğlu, 1986).

Klasik Türk şiiri en uzun ve zengin çağını XIV-XIX. yüzyıllar arasında divan şiiri olarak adlandırılan dönemde yaşamıştır. İslâmî kültür çevresinde teşekkül eden klasik şiir, dini bir karakter göstermenin yanında bu etken sonucu büyük oranda Fars

şiiirinin etkisinde kalmıştır. Kalsik şiirin Arapça ve Farsça diline açık olması Türkçe'yi de çok etkilemiştir. Tanzimat'la birlikte bu etki azalmış ve klasik şiir millî, mahallî özellikler kazanmıştır. Klasik şiire karşı Tanzimat'tan itibaren başlayan ve Cumhuriyet yıllarında kadar süren tenkitler Fars ve Arap edebiyatı etkisi üzerinden devam etmiştir. Tanzimat'tan sonra Batı'yı örnek alan siyasal ve sosyal reformlarla birlikte XIX. yüzyıl ortalarında Türk edebiyatında, dolayısıyla şiirde tedricî bir değişimde başlamıştır. Yenileşme hareketiyle paralel yürüyen şiirdeki yenileşme şekil ve muhteva olarak klasik şiiri denemeye çalışır. Şinasi ile beraber şiirdeki gözle görülür değişim öncü olacak hamlelerinde yapıldığını görmekteyiz (M. Orhan Okay, 2010).

Klasik şiir yenileşme döneminde evvela şiirin anlam olarak kullanım tartışmasını beraberinde getirmiştir. Yeni edebiyatta nesirden sonra üzerinde çokça durulan ve yenileştirilmeye çalışılan tür eski edebiyatın temsilcisi olan şiir üzerinde durulur. Öncelikle klasik şiire eleştiri olarak başlayan yeni bir dil ve söyleyişle işe başlanır. Nesirde olduğu gibi yine kaynak nesirde olduğu gibi halkın anlayabileceği konuşma dili ve uslûbu esas alınır (Akyüz, 1995). Ancak bu değişim yüzyıllardır gelen ve edebi birikimi hafife alınmayacak kadar büyük bir edebi dönemi kapsadığını unutmamak gerekir. Doğal olarak değişime en fazla maruz kalan ve direnen klasik şiir olur. Uzun yıllar içinde disiplin ve kurallarını oluşturmuş, estetiğini tamamlamış, klasik sanat hüviyetini kavuşmuş eski şiirin değişimi de kolay olmayacaktır. Klasik şiir gelişen dünya edebiyatı karşısında yetersiz kalışı ve düşüşü ne kadar çetin bir tartışma ve direniş gösterilmiş olsa da tenkitlerin hedefi olmaktan kurtulamaz. Tanzimat edebiyatçılarının şekil ve muhteva konusundaki eleştirilerinin hedefine oturtulur (Okay, 2010). Şinasi'nin lirizmden uzak, belâgat ve mazmunları tamamen terkederek sağlam bir dil mantığına oturtulmuş; hayatın bizzat içinden olan konular, siyasî ve hukukî kavramlara yer veren şiirleri dönemin ilk adımları olmuştur. Ziyâ Paşa, Âkif Paşa'nın "*Adem Kasidesi*" deneyiminin ardından yenileşme tepkisini devam ettirir ve değişim için gerekli olan felsefî azabı terennüm eder. "*Adem Kasidesi*"ne niteliğini veren "*adem*" yani "*hiç*"lik yorumundan büsbütün uzak yorumlayarak ayrılır (M. Orhan Okay, 2010).

Klasik şiire karşı yenilik taraftarlarının bakışında etkili olan edebi argüman tercümeler olur. Şinasi, Fransız şairlerden yapmış olduğu tercümeler ile klasik şiiri doğrudan hedef almamakla birlikte yeni bir dil ve uslûp arayışı ile kendisinin de yapmış olduğu küçük şiir denemeleri ile şekil ve muhteva olarak klasik şiirden ayrılan yeni şiir istikametini çizer. Bunu, Ziya Paşa'nın gazel ve şarkılarında dil ve söyleyişi takip eder (Akyüz, 1995). Şinasi'nin etkisinde kalan Namık Kemal, klasik şiire ilk büyük darbeyi vuran edebi kişi olur. Namık Kemal, *Encümen-i Şuara* topluluğunun şiir meclisinde yer almış olmasına rağmen eski edebiyata ve şiirine en sert eleştirilerini sıralar. Ancak, Namık Kemal, Ziya Paşa'dan itibaren başlayan romantik şiir tesirinden de kurtulamaz. Romantik şiir tesiri Recaizade Mahmud Ekrem ve Abdülhak Hamid Tarhan'ı da etkileyerek şiirde konuşma dilinden uzaklaşılır. Ahmet Hamdi Tanpınar, 19. yüzyılın ilk yarısındaki şiirimizin geçen asırlardan yani klasik şiirden pek farklı olmadığını düşünür (Tanpınar, XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, 2008). Bu dönemde klasik şiirin form ve manzumlarının tekrar edildiğini görmekteyiz. Ancak muhtevada getirilen yenilikler gelecek dönem şair ve şiirlerine yeni bir çığır açmıştır. Şinasi ile başlayan şiirde muhteva medeniyet, hak, hukuk, hürriyet, vatan, adalet, kanunlar ile devlet ve milletin karşılıklı hak ve ödevlerini belirtmesi, tabiat gibi sosyal ve siyasal konular ele almış olsa da Tanzimat edebiyatı klasik şiir teknik unsurlarına bağlı

kalmıştır. Ancak Tanzimat edebiyatından klâsik şiirin şekil yapısına tepki devam etmiştir. Doğal olarak şiirde yenileşme süreci bu ikilem içinde devam eder.

Ahmet Hamdi Tanpınar, klâsik şiire karşı gelişen yeni şiir oluşumu sürecini “iki sanat zihniyeti tâ Tanzimat’tan beri memleketimizde karşı karşıyadır. Bunlardan birincisi asırlardan beri gelen bir zevk terbiyesinin mahsülüdür; bu zihniyet ister ki sanat sadece güzellik peşinde koşsun güzel denilen şey de –bittabi şiir için dilin imkanları içinde aransın- mükemmele yaklaşan bir form içinde ve o form yoğrulurken elde edilsin. Bu anlayış muhtelif sanat zümrelerinde, Garp’tan gelen cereyanlarla beslendi. Bu da gayet tabii idi; elbette daha evvel bu işlerle uğraşanlardan istifade edilecekti.” (Tanpınar, Edebiyat Üzerine Makaleler, 2005, s. 29). Tanzimat edebiyatındaki Batılılaşma sürecinin tamamlayıcısı *Edebiyât-ı Cedîde* olmuştur. Yeni şiirde şekil ve tema olarak belli bir yeni sanat anlayışına varılması ancak bu dönemde mümkün olur. *Edebiyât-ı Cedîde* taraftarlarının hocası, Rezaizade Mahmud Ekrem öncülüğünde, Muallim Naci ve taraftarlarına karşı edebiyat tarihine geçen tartışmalar yaşanmıştır. Rezaizade Mahmud Ekrem öncülüğünde klâsik şiir eleştirilerini sıralamamışlar. Bu dönemde klâsik şiire alternatif Batılı tarzda şiir yazan, yenilik taraftarlarını sürükleyen *Edebiyât-ı Cedîde*’nin iki şairi Tefvik Fikret ve Cenap Şehabettin öne çıkmıştır. Klâsik şiire karşı yenileşme hareketi *Edebiyât-ı Cedîde* topluluğunun dağılmasından sonra gelen *Fecr-i Âtî* edebi topluluğu görevi devralır. *Fecr-i Âtî* şiiri, aşk ve tabiat temalarını işlemiş, çoğunlukla aruz veznini kullanmışlardır. Bu dönemde Batılı tarzı nazım ve serbest müstezat daha yaygın kullanılmaya başlamıştır. Klâsik şiire yapılan genel anlamdaki eleştirilere bakıldığında *Tanzimat* edebiyatçılarının eski şiirdeki konular, kaynaklar, biçimler üzerinden; *Edebiyât-ı Cedîde* taraftarları Rezaizade Mahmud Ekrem ve Muallim Naci üzerinden yapılan tartışmalarıyla abas-muktebes ses olayları üzerinden şiirin göze mi, kulağa mı? Klâsik şiir veya yeni şiir kafiye anlayışı mı tartışması üzerinden görüşlerin ilerletildiğini görmekteyiz (Kahraman, 1996).

Yeni edebiyat ve şiir taraftarları değişim süreci içinde klâsik şiir ve şairleri hakkında bazen sert tartışmalara varn görüş ve eleştirilerde bulunurlar. Bu eleştiri ve görüşlerini edebi ustalıklarını sergiledikleri türlerde ortaya koyarlar. Klâsik şiirdeki eksiklik olarak gördüklerini veya savundukları yeni şiir anlayışını bazen roman eserlerine, bazen makaleye yazılarına konu edinirler. Bunlardan birisi de edebi hatıralar olmuştur. Yüzyıllardır devam eden klâsik şiirden vazgeçmek ve onun karşısında yeni bir şiir inşa etmek kolay olmadığı şüphesiz ki zor olmuştur. Bu süreçte edebi hatıralara da klâsik şiir ve yeni şiir tartışmaları ve görüşler konu edilmiştir. Edebi hatırat eserlere yansıyan klâsik şiir tartışmaları ve yazarların görüşlerinin yoğun biçimde işlendiğini görmekteyiz.

Yenileşme Dönemi Edebiyatçıların Klâsik Şiire Dair Düşünceleri

Ahmet Midhat Efendi, Haziran 1896 tarihli *Tercümân-ı Hakikat*’te “*Dilde Sadeliği İltizam Edelim*” dilde sadeliği savunmuştur. Edebi lisanımızda sadeleştirme nasıl olabileceğini de anlatmaya çalışmıştır. Tanzimat edebiyatçılarından farklı olmayan edebi düşüncesinde örnek aldığı istikamet Batı edebiyatıdır. Batı edebiyatını taklit ile yola çıkılarak mahallî ve millî bir karakterde Türk edebiyatını oluşturarak, bu yöntemle örneklerini vermek gerektiğini savunur.

Ahmet Midhat Efendi, yenileşme taraftarı olarak eserlerinde Tanzimat devrinin karakteristik düalizmi görülmekle birlikte klâsik edebiyatın ahlâk ve gelenek medeniyet anlayışına da bağlı kalır. Bunun delili olarak bakıldığında *Menfa* adlı hatırat

eserinde eski düşünce ve edebiyata dair izlenimlerini aktardığını görmekteyiz. Bağdat'ta görev aldığı bir dönemde İstanbula kısa süreliğine geldiğinde gördükleri karşısında zihninde farklı bir inkılap olduğunu ifade eder. "Yeni Osmanlılık eski Osmanlılık filan kalmadı. Hele Muhbir ve Hürriyet nüshalarının mevâd-ı mündericeleri eski ehemmiyetlerini bütün bütün kaybeylediklerinden bunlara henüz arz-ı iştiyâk etmekte bulunanlara hediye eyledim. Ben devletimi, milletimi (velev ki âcizane olsun) büsbütün bir başka nazarla görmeğe başladım. İşte nasıl gördüğümü muhtasaran arz edeyim: [...] O zaman elimizde buluna ilim ve sanat vaktin ihtiyacıyla mütenasip olduğu cihetle malik olduğumuz memleketleri ma'mur etmişiz." (Efendi, 2002: 51). Ahmet Midhat Efendi'nin, klasik şiire karşı oluşan edebi fikrin içinde bulunduğu durumunu da aktardığını görmekteyiz.

Türk edebiyatında klasik şiire karşı yenileşmeyi başlatan *Tanzimat* edebiyatının yeni şiirini ete kemiğe büründüren **Abdülhak Hamid Tarhan** olur. Şinâsi ile başlayan ve *Tanzimat*'tan sonraki yıllarda divan edebiyatından uzaklaşma ve yeni bir edebiyat kurma gayreti, Abdülhak Hamid Tarhan tarafından gerçekleştirilmiştir. *Sahrâ* adlı ilk şiir kitabıyla Türk şiirinde yeni bir ufuk açar. Türk edebiyatı şiirinde tabiat, insan ve hayat anlayışını getirmiştir. Şiirde getirdiği zevk ve hayal dünyasıyla Batı şiirine Türk şiirini yaklaştırmayı da başarmıştır. Yeni edebiyat şiirinde muhteva ve şekil bakımından büyük bir yenilik ve zenginlik getirmiştir. Nazım şekillerinde devrinin anlayışının ilerisinde her türlü yeniliği yapan Abdülhak Hamid Tarhan, aruz-hece karışık, hemen hemen aruzun bütün şekillerini de yeni bir kalıba sokmuştur. Şairin, Türk şiirindeki asıl yeniliği şekilden çok muhtevada olmuştur. Abdülhak Hamid Tarhan, Türk şiirindeki bu yeni yaklaşımlara ve klasik şiir hakkındaki görüşlerine hatıratında da değinmiştir. Klasik edebiyatın karşısında yeni şiirin inşasında örnek olan Batı edebiyatının önemli bir kesimini oluşturan Fransa'daki edebiyat inkılabına hatırat eserinde değinir. Türk edebiyatındaki klasik şiirin hakim olduğu edebiyata konuyu getirir. Edebiyattaki durumu şöyle ifade eder: "Şairleri bir kadının güzelliğinden ziyade kıyafetinin meclubudur. Her mahbube bir "mannequin"dir veya bir mâşşate-i muhabbet ki nefesine ait olmayan akmişe-i zarafetle sizi müşteri-i ilham ederler. Sanki her şey gibi edebiyat da bâzice-i inkılab olmuştur. Onun sadamâtı tabiatı sınaat u sanata ve aşk u muhabbeti ahz u itaya tahvil etmiş ise de bu tahavvilde gerçekten bir sanat vardır ve ahz u ita da mehfumunu muhafaza ediyor. Binaenaleyh bizim Bâbiâli caddesi edebiyatının bulvar edebiyatına benzer yeri yoktur. Sahhaflar münşeati metruk bir mezarı- tan ise Bâbiâli Caddesi edebiyatı da nâbe-mevsim bir baharı andırır." (Tarhan, 2013: 372).

Abdülhak Hamid Tarhan, bişr başka hatıratında devrin ileri gelen şairleriyle yapmış olduğu buluşlardan birinden hatıratından bahseder. Süleyman Nazif, Cenab Şehabettin, Abdullah Cevdet, Celal Nuri, Ali Ekrem Bolayır gibi devrin ileri gelen yazarlarından oluşan arkadaş grubunun olduğu on bir kişilik bir toplantıda eski şiir bahsi açılır. Klasik şiire devrin yazarlarının farklı bir açıdan bakışını da gösteren hatıratını şöyle aktarır: "Lisan bahsi, edebiyat bahsi, eski yeni şiirler mebahisâtı oldu. Süleyman Nazif, Şeyh Galib'i okuttu. Kendisi okudu. Biz alkışladık, bir şiir her lisanda olduğu gibi her vezinde de olacağı itikadında bulunduğum için -Türk vezni denilen evzan-ı benan ile güzel şiir yazılmaz diyemem- buralarını yazarken Müştak geldi." (Tarhan, 2013: 411-412). Eski şiire karşı keskin bir karşı duruş sergilemeyen Abdülhak Hamid Tarhan ve yeni şiir taraftarlarında eski şiire büsbütün bir karşı çıkış olmadığı izlenmi vermektedir. Ancak yazar, hatırat eserinin devamındaki *Sahrâ* başlığı içinde edebi yenilik ve Batılı şiirin Türk edebiyatına geliş safahatına değinir. Eski şiire karşı yeni şiiri savunan yeni edebiyat taraftarlarına *Sahrâ*'nın getirdiği inkılâbı ve yol göstericiliğini anlatır.

“Eâzımda Kemal’ler, Ekrem’lerle onların peyrevânı, Münif Paşa’lar, Kemal Paşı zade Said Bey’ler, Ahmed Midhat Efendi’ler ve daha birçok üdeba ve muharririn onu alkışlayarak istikbal ettiler. Sonra bu takdirat Sezayi’ye Süleyman Nazife, Cenab’a, Fikret’e, Ali Ekrem’e, Faik Âli’ye ve bütün Servet-i Fünun üdebâsına intikal ederek taammüm etmiş oldu. Taklit ettiler, nazireler yazdılar ve nihayet eski tarz nazmı gâh nâdire istimal ve gâh büsbütün ihmal ve istiskal etmek üzere Sahra’da gösterile yolda şiir yazmayı itiyat ettiler. Hatta o tarzı iptida beğenmeyenler de tarzda yazmağa mecbur oldular. Edebiyatımızın bî-nazîr esatizesinde olan Cenab Şahabeddin Sahra’nın tarz-ı nevîn-i tahririni çok beğenmi fakat bedeviyet hayatının onda gördüğü tasvirini hakikate muvafık bu madîğundan bahsetmişti. Cenab’ın bunda hakkı vardır. Çünkü insanîyetin ıztırabâtı düşünülürse “hoş-nişinân” dediğimiz bâdiye sâkinlerini de devam üzere asude-hâl olamayacaklarına küil olmak icap eder. Benim maksadım hakikatin öyle olduğunu göstermek değil, öyle olmasını istemekten ibaretti. Bir de hâl-i bedavetteki derd-i maişet beledîlerin itiyacat-ı sefihânelerine nisbeten hiç mesabesinde kalır. Sahra’nın finde bir de “Belde-güzîn” namında bir manzume vardır ki orada iki ırz-ı hayat mukayese edilmek için duruyor.” (Tarhan, 2013: 427-428)

Abdülhak Hamid Tarhan, hatırat eserinde kalsik şiir şairlerini de eleştirir. Yeni şiir taraftarlarına örnek gösterdiği Sahra’yı aynı şekilde eski şiir şairlerini eleştirmek için eserini örnek gösterir. Eski şiir şairlerinin İstanbul, Bağdat, Halep ve Edirne gibi önemli şehirlerimize dair kasideler yazmış olmasına rağmen şiirlerinde dar bir alandan bahsederek hayatın bizzat kendisi olan mekan ve konulara girmeyerek zayıf gördüğü yanlarını şöyle aktarır:

“Fakat bu mevsufatı layıkıyla tarif ve tasvir etmemiş, köy ve kır hayatını kaale almamış ve menâzir-ı tabiyyeye mültefik olmamış olduklarından dihkânî bir kıyafetle zuhur eden Sahra, kudemâ peyrevlerinden bazılarınca istigrab ile telakki olunduğu gibi bunlar onun lisanındaki “şehrîlik”ten dolayı da mühim bir ekseriyetle garipsemişlerdi. Mürur-ı aman ile ekalliyet-i münevvere bu ekseriyete galip gelmiş ve nihayet âl-i hâzırda görüldüğü veçhile ananeçiler de teceddüd-perver olmuştur, anlaşılmaştı ki tabiyyâta da birçok bediiyat vardır ki sâhire-i hilkatî nağmeleri ve renk ve rayihalarıyla tannan ve reyyan eden ezhar u tuyur güller, sünbüllerle tutî ve bülbüllerden ve nâmütenâhiliği tezhib ve tarsîeden seyyarat ü sevabit ise mihr ü mâh ile Zühre ve Zühal’den ibaret değildir ki yeryüzünde de, gökyüzünde de bu güzellikler bî-hadd ü hisabdır.

İşte edebiyat-ı garbiyede hüsn-i mutlakin bu âsârı görülür. Ve onun âlikleri için manzara-ı tabiat bir menba-ı ilhamdır. Beşeriyet gibi beşeriyetin suret ve sîreti gibi ve bütün mevcudat ve mükevvenât gibi nanzara-i tabiat da bir mir’at-i ulûhiyettir. Perestiş de ayrıca bir din ü mandır. Bir iman ki daima emin ve bir din ki sahibi asla tekfir edilmez.” (Tarhan, 2013: 427-428).

Eski şiire karşısında gelişen yeni şiir, tabiatı sevmekle kalmayıp, klasik şiirin bedeviyetten aldığı ilhamı yeni şiirde medeniyetten aldıklarını belirtir. Yeni şiirin, klasik şiirden farkını şiirde insanîyet görmek olarak tanımlar. Bkz. (Tarhan, 2013). Ancak, eski şiir taraftarlarınca misliyle karşılık ve hücumlar görür. Bu hücumlardan etkilenen bir diğer kişi de **Ahmed Rasim**’dir. Klasik şiir tarzındaki kendi tabiriyle “alafranga tarzda” olan şiirlerini dergilerde yayımlamıştır. Batılı biçimde şiirler yazdığını ama yayımlamadığını aktarır. Yayımlamama sebebebi olarak eski şiir taraftarlarınca uğrayacağı hücum korkusunu bahane eder. Abdülhak Hamid’in şiirlerine yapılanlardan sonra kendisinin haylice tenkit edileceğinden korkup çekindiğini ve şiirlerini yayımlamadığını aktarır. Bkz. (Rasim A., 1980: 111). Nesir yazılarıyla bilinen Ahmed Rasim’in, hatırat eserlerinde kalsik şiire dair konulara sıklıkla değindiğini görmekteyiz. Gençlik yıllarında yazdığı klasik şiirlerinde hece

üstüne istinsah ettiğinden bahseder. Bu yeniliğini de sonraları yapmış olduğu değerlendirmelerinde ucubeye benzettir . Bkz. (Rasim A., 1980: 24).

Ahmed Rasim, hatıratında Ali Ruhî, Hayret, Şeyh Vasfi, Arif Hikmet Bey, Ekrem, Menemenli Tâhir, Fâik Reşâd Bey, Adanalı Ziya, Üsküdarlı Safı, Tal'at Bey, Şâir İsmet, Cenâb Şahâbeddin ve Süleyman Nazif Bey gibi şairlerin eski şiir okuma tarzından da bahseder. Ali Ruhî'nin *Gülşen* nüshalarındaki manzumayı gördüğünü aktarır ve bunları yazarları da manava benzettir. Çünkü klasik şiir taraftarlarının yoldan dönme olarak gördükleri yeni şiir yazmayı çok abarttıklarını hatta dinden dönmek gibi görmekte olduklarını anlatır. *"Yalnız merhum Şeyh Vasfi, Nâci'nin remorkuyla hareket ettiği için onda gördüğü husûsî meyli taklit ederek Garbın da şiir sanatında ileri gitmiş, dâhilerden sayılacak şâirler yetiştirmiş olduğunu bizim yanımızda söylerdi. Fakat Hersekli Arif Hikmet Bey'in yanında söyleyebilir miydi, bilmez miydi bilmiyorum."* (Rasim A., 1980: 100).

Ahmed Rasim, eski şiir ve yeni şiir taraftarı şairler arasındaki mühim gördüğü farkları şöyle sıralar: *"Manzume kalıpları, birbirine uyma-yan hisler, intihal (başkasının şiirini kendine mal etme) şekilleri değildi. Hakikaten her iki taraf da "Mebâni'l-inşâ"nın, "Belagat-ı Osmaniye"nin, "Sefîne-i Belagat"ın hattâ "Talim-i Edebiyat"ın söyleyip açıkladığı bedî ve beyana âit san'atlardan sıralı sırasız istifâde ediyorlardı."* (Rasim A., 1980: 100). Eski ve yeni şiirin taraflarını lisanı kullanımları ve şiir diline yerleştirilmesinde yavaş yavaş ayrıldıklarından bahseder. *"Yenileri mânâyâ münâsib söz söylemede acemi oldukları için az muvaffak oldukları halde eskiler de mazmunların ve nüktelerin kullanıla kullanıla, çalına çalına yıprandığına kalben kani olarak yeni maznun bulmak imkânını göz önünde bulunduruyorlardı. Bence asıl fark şiir okuma tarzına münhasır kalmıştı."* (Rasim A., 1980: 100).

Ahmet Rasim, eski şiir taraftarlarını yerdığı bir hatıratında aktarır. Bir akşam üstü, Divan yolunda ağır ağır giderken Ali Ruhî'nin büyük bir acele ile şiir okuyuşunu ve etrafta şiiri duyanların alay ettiğini aktarır. Bu olayı eski ve yeni şiir savunucularının şiir okuyuşlarını örnek vererek taraftarlarının bulunduğu durumu anlatmaya çalışır. Bkz. (Rasim A., 1980: 101-102). Muallim Naci'yi örnek alarak eski şiir taraftarlarının düştüğü durum ve *Direkler Arası*'nda, Bâbiâli Caddesi'nde gazelini dinletecek birini bulma mosadından bahseder. Bkz. (Rasim A., 1980: 107). Bu tip eski şiir taraftarlarının Muallim Naci'nin şöhretini artırdığı görüşündedir. Muallim Naci taraftarları içinde zayıf Fransızca dil bilgileri ile düzme tercümanlar türediğini aktarır. Klasik şiir taraftarlarının Fransızca'dan aldıkları fikir ve tasvirleri intihal yoluyla sahiplenerek Batılı lügatleri şahit göstererek yükselmek isteyen lügatçılar olarak görür. Başkalarından duydukları mısra, beyit ve manzumeleri şahsi defterlerine kaydettiklerini aktarır. Bkz. (Rasim A., 1980: 106-109). Ahmet Rasim, eski şiir ve taraftarlarını Muallim Naci'nin edebi kişiliği ile bütünleştirir, onun üzerinden eski şiir hakkındaki görüş ve eleştirilerine devam eder. Buna örnek olarak Muallim Naci'nin üzerinden *"vav"* edatı ile başlayan harf kavgasını anlatır:

"Mecmua-i Muallim", esas itibariyle muhtelif lisan dersleri makalelerinden, bilhassa lisanımızın belli başlı edatları ile "Mekteb-i Sultânî"de vermiş olduğu lisan ve edebiyat derslerinden, çeşitli mülâhazalardan, eski şâirlerin eserlerinden ahlâkdan bazılarının fikirleri ve manzumelerinden meydana gelmişti. Lisana meraklı ihtiyar ve genç kalem erbabı, mecmuanın bahislerinin ciddiyetinden gayetle memnun görünüyorlardı. Fakat merhum Hacı İbrahim Efendi bu defa da "vav" edâtı hakkında bir harf kavgası çıkardı. Naci, "vav" (ve) in Türkçede bulunmadığı için kullanılmasının mümkün mertebe tahdit etmek istiyor, Hacı Kur'ân-ı Kerim'den, hadîslerden, hattâ elinden gelse ic- mâ-i ümmet ile tefsir-i şeriflerden misâller getirmek suretiyle ilzama kalkışıyordu. Bittabi bu iki zıt iddianın yekdiğeriyle çarpışması bir

takım komik, hurda fıkralara meydan veriyordu. Hacı Merhum Tarîk ile neşrettiği cevâblarında hemen dâimi sûrette "tevali-i vav", "tevâli-i vâvât" terkîblerini kullandığı için Nâci her okuyuşunda gülmeden kepdisini alamıyordu." (Rasim A., 1980: 133).

Ahmed Rasim, Muallim Naci'nin ölümüyle yeni edebiyat taraftarlarının bildiklerini devamında teşvik ve teşci ettirdiğini; eski şiire ve mutavassıta karşı inkırazını kolaylaştırıp hızlandırdığını düşünmektedir. Devamında eski ve yeni şiir için genel bir değerlendirme de bulunur. Eski şiire eleştirini tekrar sıralar:

"Bu nazmı tarzı gittikçe soğuk görünüyordu. Eski divanların kâfiye itibariyle alfabetik tertibi, eski şâirlerin şiirden ziyâde divan teşkiline çalışmış olduklarını isbât etmiyor mu ya!... Şiir ki hür ve kayıtsız, şuh ve mütefekkir, aşk ve sevda âleminde koşar. Tabî zevklerden mütehassıs ve mahzûz, kâinatın ruhu ardından inleyici, karanlık ve aydınlık, hüznün verici ve gönül incitici, güldürücü ve uütebessim hislerle coşkun ve dağımık, gözlerden yaşlar akarken gülüşlere dökülen... Daha bilmem neler yaratır, oldurur, büyütür, küçültür, semâlara fırlatır, kıvılcımlardan nem alır, fezalarda ateşli kırbaçla gam şeytanlarını kovalar, en sonunda yeni hayallerle kucak kucağa yatar vicdânî veya ruhî bir melekedir. Kâfiye, vezin gibi sunî kayıtlara nasıl tâbi olurmuş?" (Rasim A., 1980: 139).

Ahmed Rasim, eski şiir bakıyyeleri olarak görülenlerin, *Edebiyat-ı Cedide*'nin şiirde açmış olduğu yeniliği klasik şiirde devasız bir yaraya benzettir. Bu yaraya çare aramakla meşgul olan genç eski şiir taraftarlarının bulunduğu durumu anlatır. Bkz. (Rasim A., 1980: 139-143). Eski şiir taraftarlarının yanında ortada kalmış iki grup vardır. Eski ve yeni edebiyat taraftarları arasında kalmış olan bu neslin o dönem nasıl tanımlandığını şöyle katarır: "Bir taraftan yavaş yavaş yuvasından çıkmaya başlamış olan *Edebiyat-ı Cedide*'ye mensûb olanlar, süratli bir gelişme ile folluk buldukça yumurtluyor, diğer taraftan da mutavassıtın yani eski ve yeni edebî tarz arasında kalmış insanlar da ikiye ayrılıyorlardı. Bir kısmı bu yumurtaların cilk çıkacağını, diğer kısmı da hindi altına konmuş ördek yumurtaları gibi civciv çıkarırsa da anaya benzemez, ne ördek huylu olacağını da iddia ediyorlardı." (Rasim A. , 1980, s. 154). Eski şiir taraftarlarını Garp'ı tanımamakla itham eder. Fikri bilmeyenlerin lisanı biz biliriz demelerinin geçersiz olduğunu, bu kişileri bir takım eski kasideler ve eski mevzulara takılmış olarak görür. Bilmedikleri Batı medeniyeti ve karşı oldukları edebiyatına saldırı ve sözlerinin de hiçbir hükmünün olmadığı görüşündedir. Bkz. (Rasim A., 1980: 155-157). Öyleki eski şiir taraftarlarının ancak Çaycı Reşid adında bilinen dükkânda alabildiğine şiir okumaya, mütalaalarını açıklamaya ve tenkidlerini değerlendirmeye müsaade verildiğini anlatır. Dükkânın portresini çizer. Duvarları Farsça, Türkçe beyitlerle süslenmiş mekandır. Bkz. (Rasim A., 1980: 166). "*Edebiyat-ı cedîdecileri bilmem ama İstanbul'daki eski şâirlerden, mutavassıtın zümresinden buraya uğramadık bir tane bile yoktu. Taşraya gidenlerden mektup yollayanlar da nâdir değildi.*" (Rasim A., 1980: 169).

Gazeteci ve matbaacı kimliğinin yanında tercüme ve telif yazılarıyla tanınan ve hatıratında klasik şiir bahsine değinen bir diğer kişi **Ahmet İhsan Tokgöz**'dür. Edebi yenileşmenin en tartışmalı döneminde yenilikçi tarfta yer alarak bizzat değişim sürecinin içinde bulunur. Klasik şiir ve yeni şiir taraftarlarının tartışma ve kavgalarına hatıralarına girecek kadar vakıftır. Bu nedenledir ki *Matbuat Hatıralarım* adlı eserinde şiir tartışmalarına da değinmiş olduğunu görüyoruz.

Klasik şiir taraftarı Muallim Naci ile tartışmaları devlet erkanına kadar ulaşan yeni şiir savunucusu Recaizade Mahmud Ekrem'in öğrencisi olduğunu anlatır. Bkz. (Tokgöz, 2012: 33). Recaizade Mahmud Ekrem'in gençleri yeni edebiyat yazıları ve etrafına topladığı yetiştirerek hem edebi hemde siyasi inkılabın hazırlayıcı olarak görür. Ancak esas Türk gençliğinin yeni edebiyatı anlamasında en başında Ahmet

Midhat ve *Tercüman-ı Hakikat* gazetesini dösterir. *Tercüman-ı Hakikat*'in yeni tarzda yazılara özenen gençlerin yurdu olmakla birlikte eski gazel şeklindeki edebi yazılara sayfalarını açtığını, fakat Ahmet Midhat Efendi'nin keskin bir karar alarak damadı olan Muallim Naci'ye rağmen eski tarz şiirlerle alakasını nasıl kestiği ve ilan ettiğini anlatır. Öyleki Ahmet Midhat Efendi, daha ileri giderek Muallim Naci ve Şeyh Vasfi Efendi'yi matbaasından çıkartmıştır. Bkz. (Tokgöz, 2012: 34-48). Türk lisanının Türk milletinin konuştuğu eskilerde Arapça ve Farsça bulup şiir veya nesirlerinde yer vermekten iftihar duyulduğu dönemlerden Türklük akımının ilk işaretleri olarak gördüğü *Servet-i Fünun*'a Tevfik Fikret ile beraber şair Mehmed Emin Yurdakul ve Ahmet Hikmet Müftüoğlu tarafından Türkçe ve aruz kalıplarına bakmaksızın şiir yazdıklarını anlatır. Mehmed Emin Yurdakul'u ayrıca *Servet-i Fünun*'da attığı adım ile asıl Türkçe'ye dönüş hareketinin öncüsü olduğunu vurgular. Bkz. (Tokgöz, 2012: 149). Türkçe üzerinden şiir eleştirine **Mehmet Rauf**'un da katıldığını görmekteyiz. Edebiyatımızdaki Türkçe lisanın eski şiir ve edebiyat taraftarlarınca kullanmadığı fikrini hatıratında aktarır. Hüseyin Cahit'in *Kavgalarım* adlı eserindeki bir yazısından hareketle yorumunu sıralar: " İşte Cahid bu sayhaya tercüman olmuş ve yazdığı makalede bütün meseleyi ta'mîk ve hü'lâsa ederek bilhassa bugün için Arap hazine-i irfanı eskimiş ve köhnemiş olduğundan bize hiçbir faydası olamayacağını delâil ve berâhîn ile ispat etmişti." (Rauf, 2001: 82). **Hüseyin Cahit Yalçın**, *Edebi Anılar* adlı eserinde bütün kültürünün oluşmasını Batı'ya özellikle Fransa'ya borçlu olduğunu belirtir. Yeni edebiyat taraftarı olan Hüseyin Cahit Yalçın'ın, şahsiyeti ve sanatı Ahmed Midhat Efendi, Nâmık Kemal, Beşir Fuad ve Fransız realistlerinin etkisiyle şekillendiğini görmekteyiz. Bu nedenle eski ve yeni Türkçe eserlerden soğur. Kendinde bu ruh haliyle şiir yazacak yetenek dahi görmez. Bkz. (Yalçın, *Edebiyat Anıları*, 2010: 44). Daha da ileriye taşır ve klasik edebiyat taraftarları ile yazdığı makalelerinde münakaşalara girer. Bu yazılarından en bilineni *Dekadanlık* tartışmasıdır. Bu yazısından sonra Ahmet Midhat Efendi'nin 27 Mart 1899 tarihli *Tarik* gazetesinde Ahmet Rasim'e verdiği mektup ilaveli cevaptaki Türk şiiri hakkındaki eski ve yeni şairlerin görüş farklılığını anlatır. Ahmet Midhat Efendi mektupta şunları ifade eder.

"Türk Şiiri denilen o yakışsız biçimsiz şevlerle "kulub-ı sâfiye-i ümmette cevelan eden hiss-i muhterem-i şairiyeti lekedat etmek reva değildir" diyorsunuz. Aman ey Rasim Efendi bu ne turfa söz? Hangi ümmetin kulûb-i sâfiyesinde? Bazıları dekadan, bazıları onlardan eşna olmak üzere "phraseolog" ve "pedant" olan beş on şıklardan, eski üdebâ-yı cedide yeni üdebâ-yı cedideden falandan ibaret olan zümrenin müşevveş kulûbundaki Acem artığı, Frenk bozuntusu hiss-i şairiyet mi? Kardeşim! "ümmet" sulh zamanında eli yatağanda olan halis Türkler mübarek Müslümanlardır. Büchner'in karileri, Bourget'nin tabîleri değil!" (Yalçın, *Kavgalarım*, 2019: 183).

Hüseyin Cahit Yalçın, klasik şiir ve taraftarları hakkında eleştiri ve önerilerde de bulunur. Şiirin kendisine has bir tavrı olduğunu, Osmaninin usûl-i takfiyesinde üç dört asırdan beri devam eden şiirde kurulan ruhsat, gizlemeler ve uzatmalar bulunmakla birlikte yeni şiirde şiir dilindeki genişliğe karşı yapılan teşebbüslere de küstahane tavrı konduğunu ifade şöyle ifade eder:

"Evvela şiirde mesalik-i cedide iltizamı her asırda görüle gelmiş bir keyfiyet olması meselesi ki bunun bizim şimdiki kafiye meselesine pek taalluku yok. Çünkü kafiyenin meslek-i şiir ile münasebeti hemen mefkut diyecek kadar mahduttur. Mukayyed kafiyeyi yahut kafiye-i âdiyeyi kabul etmekle veya kafiyeyi pek tevsi eylemekle meslek-i şiir değişmiş sayılmaz. Saniyen nesirde vücuduna mesag-ı edebî olmayan ima-latın, mahzumatm şiirde mevcudiyetine cevaz

verilmesi bilemem ne dereceye kadar doğrudur. Kafiye'nin teosiini bu kabil zaruretler meyanma ithal etmek kafiye'nin sebep-i vücudu ile itila kabul edemez. Şiirde zaruret ne demektir?

İmalesiz, mahzufatsız söyleyemeyen adam sükût etsin, yahut şiir söyleyecekse doğru söylemenin yoluna baksın, çaresini bulsun. Eşar-ı cedidemizin en birinci meziyet ü faziletlerinden biri de böyle acze siperi denilmeye şayan olan zaruretlere, ibahalara tenezzül etmemesidir. Kafiye ise -tekrar edeyim- bu kabil zaruretlere değildir." (Yalçın, Kavgalarım, 2019: 240).

Hüseyin Cahit Yalçın, şiir ve sanatta yapılanları cambazlık, paredebazlık ve jimnastik hareketlere benzetir ve hakikatte bu olmamalıdır. *Kavaid-i mukarrere* şiirdeki tabiatı ihlalden başka birşeye yaramayacağını düşünür. Şiir, sadelik, samimiyet ve tabiata tecelli ettiği müddetçe şiir-i hakikiye ve sanat-ı hakikiye mertebesine ulaşabilir. Bkz. (Yalçın, Kavgalarım, 2019: 241). Şiirde eskiye karşı yenilik olarak en etkili şair olarak Cenab Şehabeddin'in şiirlerini görmektedir. Abdülhak Hamid'in şiirlerini sevdiği halde ezberlemekte zorluk çektiği için haftalık çıkan gazetelerde Muallim Naci ve Cenab Şehabeddin'in edebiyat ve şiir yazılarını okumaktadır. Ancak en fazla Cenab Şehabeddin'in yazılarından etkilenir. Edebiyat ve şiir beğenisine Cenab Şehabeddin'in Batılı çeşnisi dediği şiirlerini, biçimi doğulu olsa da içerik olarak batılı gördüğünü anlatır. Her ne kadar bu şiirleri kendisi gibi yenilik taraftarı gençler beğensede eski-yeni edebiyat ve şair dünyasının tamamında Cenab Şehabeddin'in şiirleriyle kıymetlerin koptuğunu aktarır. Bkz. (Yalçın, Edebiyat Anıları, 2010: 71).

Hüseyin Cahit Yalçın, Servet-i Fünun başlıklı hatıratında Recaizade Mahmut Ekrem'in "abes" ile "muktebes" sözcüklerini uyaklı saymış olmasından sonra Muallim Naci taraftarları kalasik şiir savunucuları ile yaşanan tartışmayı aktarır. Haftalık "Malûmat" dergisinde Recaizade Mahmud Ekrem'e sertçe saldırırlar. Recaizade Mahmud Ekrem, öğrencisi olan Tefik Fikret'e bu konu üzerine bir yazı hazırlanmasını ister ve Servet-i Fünun'da *Malûmat*'ın yayınlarına karşılık verilir. Bkz. (Yalçın, Edebiyat Anıları, 2010: 85).

Ahmet Reşit Rey, devlet adamlığının yanında edebiyatçı yönü olan bir kişidir. Yazar, *İmparatorluğun Son Döneminde Gördüklerim Yaptıklarım (1890-1922)* adlı hatırat eserinde edebiyatın yenileşme döneminde yaşanan eski ve yeni taraftarlarının tartışmalarına *Servet-i Fünun*, *Edebiyat-ı Cedide* başlığında genişçe yer verir. *Servet-i Fünun* yazarları ve *Edebiyat-ı Cedide* taraftarlarını tanıttıktan sonra klasik şiir ve yeni şiir savunucularının tartışmalarından bahseder. Eski ve yeni savunucularının hedeflerinin ayrı olsada iddalarının bir olduğunu düşünmektedir. Her iki tarafında "Arap edebiyatını taklit edelim" düşüncesinde olduklarını ifade eder. Ona göre her iki tarafta yanılmakta. Eski şairlerin kaynağı kurumuş olan Arap şiirini değil, uygunluk devrini yaşayan İran edebiyatını taklit ettiklerini düşünmektedir. Örnek olarak Ziya Paşa'nın *Harâbat* adlı şiir antolojisindeki edebiyat tarihimizden bahseden ön sözündeki düşüncelerini delil gösterir. İran edebiyatına düşkünlüğümüzü Mevlâna Celâleddin Rumî'nin *Mesnevi*'siyle başlatır. Türk şiirini bu süreçten sonra birkaç yüzyıl taklit ile taki Nedim'e kadar giderek bu sürecin devam ettiğini ancak bundan sonra şiirde Türkleşme başladığını ancak millileşmenin Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Recaizade Mahmud Ekrem ve özellikle Abdülhak Hamid ile gerçekleştiğini ifade eder. *Servet-i Fünun* ile bu aşamanın ileri bir seviyeye ulaştığını anlatır. *Servet-i Fünun*'un karşısında duran eski şiir taraftarlarını da Arap edebiyatını taklit yapmayı teklif etmekle itham eder. Yeni edebiyat taraftarlarının bir an olsun geçmişe doğru dönmeyi düşünmeleri bir yana yenileşmede durmalarının dahi dünyayı durdurmak olacağını düşünür. Batı edebiyatına yönelme amacını konu ve üslupta özgünlük, doğallık ve

içtenlik olarak tanımlar. Edebiyat ve şiirde doğallığı eski şiirde olduğu gibi duygusallığı ve hayal dünyasını lüzumsuz külfetle zihni yormak olarak görmektedir. Şairde samimiyet, kendi düşüncelerini yine yaşadığı muhitten alarak hayal etmesiyle ortaya eserini koymasıyla olacağını düşünür. Eski şiir taraftarlarının iddası gibi Avrupalılar'ın düşündüklerini düşünmek veya duygularını hissetmek hatasının olmadığını savunur. Taklitten kaçınan ama, ileride olanı örnek alan; Avrupa'dan ne düşüneceklerini değil nasıl düşüneceklerini aldıkları olarak tanımlar. Eski şiiri savunanların bağlantısını kurup farkedemedikleri birçok duyguyu kullanarak şiirdeki alanı genişlettiklerini idda eder. Eski şiirden farklı olarak his, fikir ve hayallerin daha şahsi, samimi ve tasvirlerin husussi ve bariz biçimde anlatıldığı farkı vurgular. Bkz. (Rey, 2014: 64-80).

Hatıratında klasik şiire değinen bir başka edip **Halit Ziya Uşaklıgil**'dir. Altmış yıllık yazı hayatında şiir dışında pek çok eser kaleme alan Halit Ziya Uşaklıgil, Fransız romantiklerinden nesir halinde şiir tercümelemleri ve mensur şiirleri ile de tanınmaktadır. Tanzimat sonrası gelişen edebiyatta yenileşme dönemine şahitlik eden yazar, edebi hatırat türündeki *Kırk Yıl* adlı eserinde klasik ve yeni şiir hakkında birçok konudan bahseder. Eski şiir hakkındaki düşünce ve hislerini Muallim Naci ismi üzerinden konu açar ve anlatır. Eski ve yeni şiir tartışmasındaki kopan fırtınanın sebebi olarak *Tercüman-ı Hakikat* sayfalarından edebiyat dünyasına iyi ve fena havayı veren, bu olanlara sebep ve hakim kişi olarak Muallim Naci'yi görür. Halit Ziya Uşaklıgil, klasik edebiyat ve şiirini savunan Muallim Naci'nin şahsında eski şiirin yeni şiirle mücadelesini şöyle açıklar:

“Muallim Naci Ahmet Mithat Efendi'nin himayesiyle is'ad edildikten (yükseltildikten) sonra adeta bir fikir ve edep dünyasının calis-i tahtı olmuş (tahta çıkmış) bir müstebit (baskıcı) sultan kuvvetini iktisap etmişti (kazanmıştı). Doğrudan doğruya Namık Kemal'in müteessis (var olan) şöhretine lisan uzatmayarak Abdülhak Hamit'e, Rezaî- de'ye ve bu iki üstattan mülhem olan (etkilenen) bütün gençlere karşı, eskilerin şöhretini tahkim (kuvvetlendiren), yenilerin tenebbüt (filizlenme) inkânını hedmedecek (yok edecek) bir vaz'-ı muhalefet (karşıt duruş) alan Muallim Naci, lisanda (dilde), nazma tasarrufta (şiirde) hakikaten pek yüksek iktidarını (gücünü), etrafında gittikçe dairesi tevessü eden (genişleyen) bir mukallidan (taklitçiler) halkasının perestîş avazeleriyle (tapınma sesleriyle) mest olarak, istimal ediyordu (kullanıyordu). Onun için, bi-perva hücumlarla, bazen tek bir kelime ile bazen keskin bir cümle ile, kendi halkasının haricinde kalabileceğine hükmedilen her pervaza (uçuşa), bi-aman (amansız) hamleler tevcih ederdi (yönelirdi).” (Uşaklıgil, 2008: 279).

Halit Ziya Uşaklıgil, kendisini eski şiir taraftarları ve Muallim Naciye karşı harekete geçirenin bizzat yeni edebiyata olan saldırıların neden olduğunu ifade eder. İnandıkları yeni edebiyat ve şiire saldırılar, baskılar ve sataşmalara yazı dizisi ile *Hizmet* gazetesinde bu nedenle karşılık verdiğini anlatır. Kendisini, Muallim Naci gibi şiir ve yazı ustası karşısında çocuk görmekle birlikte hakikate aykırı duruşa karşı olan aykırılığa haklı bir isyanı olduğunu vurgular. Yazdığı makalesinde Muallim Naci'nin yeni edebiyat üzerinde kurduğu sultanlığı yıkmak ve yükselişini durdurmaktadır. Ancak beklediği şiddette Muallim Naci'den cevap almaz. Aksine yaşını almış bir şairin kalemi ve olgunluğunda karşılık alır. Bkz. (Uşaklıgil, 2008: 381-384). Muallim Naci'nin, Halit Ziya Uşaklıgil'e verdiği cevapta şu dörtlük vardır.

“Dehşetlidir benim sitizim [kavganı],

Kordon boyu dar gelir azizim

Olsan Sarı Zeybek'in hafidi [oğlu]

Yoktur sana kurtuluş ümidi

Ve bu tehdidi tahfif edecek [hafifletecek] latifelerden [şakalardan] sonra:

Püf!.. lerle ne iftihar edersin(övünürsün)

Bir püfte teker meker gidersin" (Uşaklıgil, 2008: 383-384).

Halit Ziya Uşaklıgil, bu denli alışılmamışın dışında olgun ve sakin cevap sonrası Muallim Naci'nin belki de kendisini şiirle veya nüktedan sözlerle epeyce hırpalayabilecekken latife içinde meseleyi geçiştirdiğini de kabul eder. "Bu muşaaareye (karşılıklı şiir okumaya) "Ukaz-ı Şübban" namını vermiştik. Bir latifeden ibaret olduğuna şüphe edilemeyen bu manzumeler silsilesi ciddi telakki edilemez, binaenaleyh mukabele göremezdi. Muallim Naci sükût etmeye daha muvafık-ı vakar nazarıyla baktı, o da bu suretle bitti; fakat bu vesile ile artık "Hizmet" İstanbul gençliğine bir vasita-ı neşir (yayın aracı) olmak imtiyazını kazandı." (Uşaklıgil, 2008: 385). Ancak, Muallim Naci'yi gelecekte yeni edebiyat savunucusu yazarkarı baskı altına alan, eski edebiyat taraftarlarının baş sorumlusu olarak gördüğünü de anlatır. Yeni şiiri savunan şair ve genç taraftarlar üzerinde baskı kurduğunu ve bunu da Saraydan aldığı gerici, geleneksel eğilimde olanlardan aldığı güçle yaptığını idda eder. Eleştirisini artırarak, eski şiire Arap ve Acem bulaşığı benzetmesi yapar. Onu destekleyenlerin sırtını dayadığı yer olarakta "Tercüman-ı Hakikat" matbaasını gösterir. Öyleki eski şiir taraftarlarının baskısıyla Rezaizade Mahmud Ekrem'in öğretmenlikten uzaklaştırıldığını ve böylelikle yeni edebiyat taraftarı gençlere baskı kurulduğunu anlatır. Bunun ilk kurbanları olarakta Cenab Şehabeddin ve Tevfik Fikret'i örnek gösterir. Eski şiir taraftarları ve Muallim Naci'nin bütün bu yaşattıklarının arkasında bir diğer güç olarak Ahmet Midhat'ın damadı olmasından kaynaklı görür. Eski şiir taraftarları ve Muallim Naci'yi, asırlardır doğmayı bekleyen Türk şiiri ve şairleri olarak gördüğü Abdülhak Hamid'i alaya alan, Rezaizade Mahmud Ekrem'i Galata Saray Lisesi'ndeki öğretmenlik görevinden attıran olarak sorumlu tuttuğu eski şiir atarftarı ve Muallim Naci'yi suçlar. Halit Ziya Uşaklıgil, bunca suçalmaya rağmen Muallim Naci'nin lisanına ve yüksek şiir kabiliyetine de vurgu yapar. Bkz. (Uşaklıgil, 2008: 544-546).

Halit Ziya Uşaklıgil, eski şiir ve Muallim Naci taraftarlarının, onun ölümünden sonraki durumlarına da değinir. Muallim Naci sonrası eski şiir ve taraftarlarını şöyle katarır:

"Şeyh Vasfi de ortadan çekilince muhacim kafilesinin başında asıl ismi Faik Esat olan Andelip ile Müstecabizade İsmet vardı ki her ikisi de bizlerle şahsi münasebata (ilişkiye) girişmekten daima uzak kalmışlardı. Kudema (eski devirler) edebiyatına vâkıf ve onunla iliklerine kadar yoğrulmuş olan bu iki şair ananelere mutaassibane (tutucu) bir meclubiyetle (bağlılıkla) sadık kalmakla beraber lisan hususunda Muallim Naci'nin gösterebildiği kadar yeniliklere de cesaret ederler, fakat şarktan gözlerim çevirmeye affedilemeyecek bir günah nazarıyla bakarlardı. Lisanda ve nazımda (şiirde) kuvvetleri, ne kadar teessüf edilir (yazıktır) ki, bir taassup neticesiyle (tutuculuk sonucunda) tamamen menfi (olumsuz) kalmış ve bu kuvvetleri, daha ziyade teessüfe değer ki, müspet (olumlu) olarak, ancak garba teveccüh (yönelme) ve sanat telakkisinde (algılamasında) teceddüt hamlelerine (yenilik atılımlarına) karşı taarruz (saldırı) şeklinde istimal etmişlerdir (kullanmışlardır)." (Uşaklıgil, 2008: 643-644).

Halit Ziya Uşaklıgil, Tevfik Fikret gibi yeni şiir taraftarlarının eski şiir ve şairlerine olan ilgi ve hayranlıklarına değinir. Lisan tantanası dediği Nefi'nin ve hissiyat zerafeti gördüğü Nedim'in şiirini okuma hazzından bahseder. Bkz. (Uşaklıgil, 2008: 682-683). Türk edebiyatı kadar, şiirde ve nesirde eskilerin hatta yenilerin

tecemmül merakı ve belagatında sözel ve fikri sanatlara mebzul misaller verdiği tespitinden hareketle eleştiride bulunur. Bkz. (Uşaklıgil, 2008: 708).

Ali Ekrem Bolayır, *Hatıralar* adlı eserinde eski ve yeni şiir taraflarının önde gelenleri Tefvik Fikret, Abdülhak Hamid, Rezaizade Mahmud Ekrem, İsmail Safa ve Nuallim Naci hakkında edebi gelişmelere değinir. Şairler üzerinden eski ve yeni şiir hakkında bilgi verir. Bkz. (Bolayır, 2007, s. 369-371). **Ali Kemal**'de, *Ömrüm* adlı hatırat esesinde eski ve yeni şiir tartışmalarına Muallim Naci ve Rezaizade Mahmud Ekrem'in arasında geçenleri aktarır. Eski-yeni tartışmasının aralarında kine dönüştüğünü ve Muallim Naci'nin en verimli ve olgunluk yaşında ölmesinin dahi Rezaizade Mahmud Ekrem'in nefretini geçirmedeğini anlatır. "Bir gün Hâmid'le Bâbüâli Cadı si'nden geçerken bir kitapçının camekâmında Nâci'nin resmini j rürler. Zemzeme nâşidi bermutad söylenir. Hâmid o melekâne h letiyle "Canım neye aleyhinde söylüyorsun? Adamcağız öldü gitti der; fakat Ekrem, "Öldü mü? Doğmadı ki ölsün" diye tezyîfide devam eyler." (Kemal, 2004: 61). Ali Kemal, eski şiire dair fikirlerti Muallim Naci şahsiyeti üzerinden devam ettirir ve anlatır. Yeni edebiyat ve şiir taraftarlarının ise Rezaizade Mahmud Ekrem taraftarı olarak *Mekteb-i Müllkiyye'den*, *Mekteb-i Sultanî'den* yetişmektedir. Bkz. (Kemal, 2004).

Yahya Kemal, *Siyasi ve Edebi Portreler* adlı eserinde eski şiir hakkındaki hatırat ve fikirlerini aktarır. Türk edebiyatında var olan şairin bütün eserlerini okumadan, sadece birkaç mısarı bilerek kanaat etmeyi şarklılık olarak görür. Bu alışkanlığın eski şiir yani divanların içinde tam terkip manzumaların olmaması yada az olması nedeniyle kaside, gazel yada kıt'ada öne çıkan mücevher beyitlerin arlama alışkanlığına bağlamaktadır. Bu durumu şark şiiri doğal olarak eski şiirin bir noksanlığı olarak görür. Bkz. (Beyatlı, 2006: 12). Yahya Kemal, Ali Kemal'den bahseder ve eski şiirin keskin savunucusu Muallim Naci'ye bakışını aktarır. Ali Kemal'e, Avrupalıya benzeyen şarklı der. Avrupa sanatını, ilmini ve şiirini tam anlamadığı görüşündedir. Hatta eski şiire olan ilgi ve münasebeti nedeniyle Muallim Naci'yi, Türk şiirinin son peygamberi gibi gördüğünü de aktarır. Bkz. (Beyatlı, 2006: 62).

Sonuç

Yeni Türk edebiyatı, 1860 başlayıp 1912 yılı sonuna kadar gelen bir dönem içerisinde bulunduran edebi hatıralara topluca bir bakıldığında ortaya konulanların klasik şiire dair yazarlarımızın bakış açıları ve dönemin tanığı olarak düşüncelerini yansıtmaktadır. Eski ve yeni şiir tartışmalarının temelini oluşturan konular ve bu konuları açan edebiyatçılar hakkında geniş malumat verilmektedir. Edebi hatırat türünün yeni edebiyat türü olması nedeniyle neredeyse tamamı yeni edebiyet ve şiir taraftarınca yazılan hatırat eserleri her ne kadar objektif kriterleri tam olarak taşımamış olsa da diğer hatırat eserlerindeki konular ile kıyaslayarak bir manaat oluşturmaya yarayacak farklı yazarların aynı konuyu eserinde ele almış olması edebiyat araştırmacılarına farklı bir açıdan bakma ve yorumlama imkanı da vermektedir. Bu bakımdan ciddi bir senteze de imkan sağlayacaktır. Sonuç olarak edebi hatırat eserlerinden hareketle Batılılaşmayı ve yeni edebiyat taraftarlarının eski edebiyat ürünü şiir ve taraftarları ile yaşananların makale, gazete, dergi vb. eserler yansımayan yön ve düşüncelerini görme imkanı sunmuştur.

KAYNAKÇA

- Akyüz, K. (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 186-1923*. İstanbul: İnkâp Kitabevi.
 Beyatlı, Y. K. (2006). *Siyasi ve Edebi Portreler*. (1. b.), İstanbul: YKY.
 Bolayır, A. E. (2007, Mayıs 21). *Hatıralar*. (İ. Olgun, Dü.), *Servet-i Fünun*, 1501(58).

- Çavuşoğlu, M. (1986, Temmuz-Ağustos). Divan Şiiri. *Türk Dili, II* (415-416-417), 1-77.
- Efendi, A. M. (2002). *Menfa/ Sürgün Hatıraları*. (1. Baskı b.), (H. İnci, Dü.), İstanbul: Arma Yayınları.
- Kahraman, M. (1996). *Divan Edebiyatı Üzerine Tartışmalar*. İstanbul: Beyan.
- Kemal, A. (2004). *Ömrüm* (1. Baskı b.). Ankara: Hece.
- M. Orhan Okay, A. K. (2010). Şiir. *TDV Türk İslam Ansiklopedisi*, Cilt 39, İstanbul: Türk Diyanet Vakfı, s. 158-161
- Okay, O. (2010). *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*. (2. b.), İstanbul: Dergah.
- Rasim, A. (1980). *Matbuat Hatıralarından Muharrir, Şair, Edib*. (1. b.), (K. Yetiş, Dü.), İstanbul: Tercüman.
- Rasim, A. (1989). *Muharrir Bu Ya*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Rauf, M. (2001). *Mehmet Rauf'un Anıları*. (2. Baskı b.), (R. Tarım, Dü.), İstanbul: Özgür.
- Rey, A. R. (2014). *İmparatorluğun Son Döneminde Gördüklerim Yaptıklarım (1890- 1922)*. (1. b.), (N. Ö. Akın, Dü.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2005). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. (5. b.), İstanbul: Dergah.
- Tanpınar, A. H. (2008). *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. (4. b.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tarhan, A. H. (2013). *Abdülhak Hamid'in Hatıraları*. (2. Baskı b.), (İ. Enginün, Dü.), İstanbul: Dergah.
- Tokgöz, A. İ. (2012). *Matbuat Hatıralarım*. (2. Baskı b.), (A. Kabacalı, Dü.), İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Uşaklıgil, H. Z. (2008). *Kırk Yıl*. (1. Basım b.), (N. Ö. Akın, Dü.), İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yalçın, H. C. (2010). *Edebiyat Anıları* (3. Baskı b.). (R. Mutluay, Dü.), İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Yalçın, H. C. (2019). *Kavgalarım*. (1 b.), (İ. A. Kumsar, Dü.), İstanbul: Ötürken.